

บทความวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์แบบลักษณะของรูปทรง ผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในอุตสาหกรรม ขนาดย่อม-จิ๋ว และความเป็นไปได้ในการ พัฒนารูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์

วีระจักร์ สุเขียนทรมณี *

บทคัดย่อ

จากการศึกษาวิเคราะห์แบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์จากโรงงานขนาดย่อม-จิ๋วและความเป็นไปได้ในการพัฒนารูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศึกษาวิเคราะห์แบบลักษณะ (Style) ของรูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในอุตสาหกรรมเซรามิกส์ขนาดเล็ก-จิ๋วของจังหวัดลำปาง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแบบลักษณะกับรูปทรง เทคนิคหรือกระบวนการ แนวคิดต้นแบบของแบบผลิตภัณฑ์ 2) เพื่อนำร่องแนวคิดพัฒนาเซรามิกส์ลำปางรายเล็ก-จิ๋ว ให้มีศักยภาพและคุณภาพที่เป็นเอกอย่างพึ่งตนเองได้ 3) เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาแบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์ยังผลต่อสุนทรียภาพของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ให้ผู้บริโภค ผู้ผลิตและเป็นฐานในการสร้างบุคลากรทางด้านนี้ต่อไปได้ ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษาจากโรงงานเซรามิกส์จำนวนสิบโรงงาน สามารถจำแนกจัดกลุ่มจากข้อมูลภูมิหลังและการพัฒนาแบบลักษณะ ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก กลุ่มโรงงานที่มีการพัฒนาแบบลักษณะในระดับดี กลุ่มที่สอง กลุ่มโรงงานที่มีการพัฒนาแบบลักษณะระดับปานกลาง และ

กลุ่มที่สาม กลุ่มโรงงานที่มีการพัฒนาแบบลักษณะในระดับต่ำ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ขั้นแรก สำนวจแบบลักษณะ-รูปทรงของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ภาชนะเครื่องโต๊ะอาหาร (Table Ware) จากกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดย่อม-จิ๋ว ในจังหวัดลำปาง ขั้นที่สอง วิเคราะห์จัดกลุ่มจำแนก ศึกษาความสัมพันธ์ในแบบลักษณะกับกระบวนการผลิต ออกแบบ การขึ้นรูป การเลือกใช้เนื้อวัสดุ เคลือบและการตกแต่งผลิตภัณฑ์ ขั้นที่สาม ประมวลผลความเหมาะสม ของแบบลักษณะ-รูปทรงนั้นๆ ข้อเด่น ข้อด้อย ของรูปทรงและแบบลักษณะผลิตภัณฑ์ และขั้นที่สี่ เสนอแนวทางปรับปรุง พัฒนาแบบลักษณะ รูปทรง เพื่อเพิ่มคุณค่าสุนทรียภาพ แบบลักษณะที่เหมาะสม เพิ่มมูลค่าในผลิตภัณฑ์โดยไม่เพิ่มภาระงบประมาณหรือส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิต ซึ่งให้ผลเชิงบวกต่อสายผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ณ แหล่งนั้น ผลการศึกษา มีดังนี้

1) **ลักษณะแบบลักษณะ** พบว่า ผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นใหญ่ คือ ประเด็นด้านรูปทรงและการขึ้นรูป ซึ่งพัฒนามาจากรูปทรงเรขาคณิต รูปทรงที่พัฒนามาจากอินทรีรูปและรูปทรงที่พัฒนาจากเงื่อนไขการใช้สอยโดยตรง ซึ่งการขึ้นรูปจะมาจากสองสถานะของดิน คือ สถานะดินเหนียว (Plastic State) ด้วยกรรมวิธีหลักการแป้นหมุน เช่น Jiggering Machine & Roller Jigger กับกระบวนการอัดบีบด้วยเครื่อง RAM Press และสถานะน้ำดิน (Slip State) ด้วยกรรมวิธีการหล่อด้วยแม่พิมพ์ (Mold)

ประเด็นด้านเนื้อผลิตภัณฑ์และการเผา ซึ่งเนื้อผลิตภัณฑ์ทั้งหมดในการวิจัยจัดอยู่ในระดับเนื้อเครื่องถ้วยหิน (Stoneware) ไม่มีระดับเนื้อเครื่องกระเบื้อง (Porcelain) อุณหภูมิการเผาเฉลี่ย 1200 องศาเซลเซียส เผาในบรรยากาศแบบเผาไหม้สมบูรณ์ (Oxidation Atmosphere) และเป็นการเผาแบบครั้งเดียว (Once Firing) เป็นส่วนใหญ่

ประเด็นด้านการเคลือบและตกแต่ง การเคลือบ มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ เคลือบทึบขาว-สี เคลือบใส และเคลือบใสสี (อีกลีเซด) และลักษณะเคลือบงาน 4 แนว แนวแรก เคลือบแบบปกติทั่วไป แนวที่สอง นำเคลือบสองชนิดมาทับซ้อนกัน (Overlapped Glaze) แนวที่สาม กวนเคลือบให้ปนกันและนำภาชนะมาชุบเคลือบ แนวที่สี่ เคลือบใสแล้วนำไปเขียนสีทับ

การตกแต่ง มีอยู่ 6 ลักษณะ คือ 1) การใช้เคลือบชุบตกแต่งงาน 2) เขียนสีด้วยสีได้เคลือบ 3) ใช้วัสดุอื่นประกอบในงาน 4) ตกแต่งด้วยรูปลอก 5) ชูตเคลือบให้เป็นร่องลาย 6) สร้างพื้นผิวให้เป็นลายบนเว้าบนรูปทรงภาชนะ

2) **แนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาแบบลักษณะผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในกลุ่มโรงงานขนาดย่อม-จิ๋ว** มีเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาแบบลักษณะของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ได้แก่ 1) ฐานความรู้ของผู้ประกอบการ 2) การกำหนดแบบลักษณะจากพ่อค้าคนกลาง/ตลาด และ 3) ค่านิยมของผู้ประกอบการและผู้บริโภค ซึ่งกลุ่มโรงงานเซรามิกส์ขนาดเล็ก-จิ๋ว น่าจะสามารถพัฒนามี 4 แนวทาง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบลักษณะและการตกแต่ง คือ **แนวทางแรก** พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการด้านความรู้สองส่วนใหญ่ คือ ส่วนความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิทยาทางเซรามิกส์ และส่วนที่สอง คือ ความรู้ในเรื่องแนวคิดการออกแบบ (Design Concept) **แนวทางที่สอง** สร้างบุคลากรทางด้าน การออกแบบ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุด **แนวทางที่สาม** เปิดโอกาสหรือหาช่องทางให้ผู้ประกอบการโรงงานขนาดย่อม-จิ๋วได้พบเห็นข้อมูลและผลงานออกแบบที่ดี ให้มากที่สุดและสามารถเข้าถึงได้อย่างง่าย **แนวทางที่สี่** การสร้างสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์และสังคมที่มีสุขภาวะที่ดีโดยอาศัยงานที่เป็นเซรามิกมาช่วยสร้างสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์เหล่านั้น เพื่อเป็นแรงเสริมต่อคุณภาพชีวิต กระตุ้นความคิดจินตนาการ อันจะส่งผลต่อไปยังการสร้างสรรคงานออกแบบ

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความสำคัญของการศึกษา

อุตสาหกรรมเซรามิกส์มีความสำคัญอยู่เฉพาะกระบวนการผลิต ชนิดของดิน และช่องทางของตลาดเท่านั้น แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกส์ยังต้องการการพัฒนาแบบ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางศิลปะหรืองานออกแบบชั้นเลิศ จนกลายเป็นคู่แข่งของตลาดและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ด้วย แม้ว่าผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ลำปางจะครอบคลุมการผลิตหลากหลายประเภท ตั้งแต่งานเซรามิกส์ที่ใช้ในงานก่อสร้าง อาทิเช่น กระเบื้อง สุขภัณฑ์ ลูกกรง ลูกถ้วยไฟฟ้า เป็นต้น จนถึงเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร และของชำร่วยเครื่องประดับก็ตาม แต่การพัฒนาเซรามิกส์ลำปางควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบลักษณะ (Style) ของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ลำปาง (และคุณภาพของนักออกแบบด้วย ซึ่งประเด็นนี้ต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการพัฒนาด้วยองค์ความรู้ทางด้านศาสตร์ของศิลปะและการออกแบบ) ซึ่งเซรามิกส์ทั่วไปที่มักจะเรียกกันว่าเครื่องเคลือบดินเผา จึงพลอยทำให้เข้าใจโดยภาพรวมว่าผลิตภัณฑ์ที่เคลือบแล้วเป็นเซรามิกส์ ส่วนที่ไม่เคลือบก็จะเรียกกันไปว่า เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็น เซรามิกส์ทั้งสิ้น ดังนั้น ความเข้าใจต่อแบบลักษณะหรือรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ก็พลอยเข้าใจแฉ่งตามไปด้วยว่า ภาชนะที่เป็นเครื่องโต๊ะแบบต่างๆ เป็นเครื่องเคลือบดินเผา (เซรามิกส์) ส่วนแบบลักษณะที่เป็นกระถางต้นไม้ หรือฮิสดินเผา ก็จะไม่เป็นเซรามิกส์หรือไม่รู้สึกว่าเป็นเครื่องเคลือบดินเผา (เพราะมันไม่เคลือบนั่นเอง จึงไม่เรียกเช่นนั้น) และโดยประเภทของเนื้อผลิตภัณฑ์ก็มีส่วนที่ส่งผลต่อการเข้าใจและเรียกขานผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ด้วย เช่น ภาชนะที่ทำจากเนื้อแบบเครื่องกระเบื้อง (Porcelain) ซึ่งส่วนใหญ่มักจะผลิตออกเป็นเครื่องโต๊ะอาหาร (Table Ware) เป็นเซรามิกส์หรือเครื่องเคลือบดินเผา

แบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์ มีความสัมพันธ์อย่างเป็นนัยสำคัญต่อทุกองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่แรกเริ่มแนวคิดการออกแบบ (Design Concept) ด้านประโยชน์ใช้สอย (Function) ลักษณะของคุณภาพเนื้อดินและเคลือบ (Clay Body & Glazes) หรือความรู้สึกรับรู้ต่อสุนทรียภาพความงาม (Aesthetic) ผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์นั้นๆ จึงมีแนวคิดที่จะศึกษาวิเคราะห์แบบลักษณะ (Style) ของรูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในอุตสาหกรรมขนาดเล็ก-จิ๋วของจังหวัดลำปางว่ามีแบบลักษณะเป็นลักษณะอย่างไร มีรูปทรงที่สัมพันธ์กันอย่างไร เทคนิคหรือกระบวนการ แนวคิดของแบบผลิตภัณฑ์มีต้นคิดเป็นมาอย่างไร และการพัฒนาให้มีศักยภาพที่เท่าเทียมกัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาแบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ให้ผู้ประกอบการทุกระดับสามารถเข้าถึงได้ ถือเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ต้นความคิด โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์แบบลักษณะ (Style) ของรูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในอุตสาหกรรมเซรามิกส์ขนาดเล็ก-จิ๋วของจังหวัดลำปาง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแบบลักษณะกับรูปทรง เทคนิคหรือกระบวนการ แนวคิดต้นแบบของแบบผลิตภัณฑ์
- 2) เพื่อนำร่องแนวคิดพัฒนาเซรามิกส์ลำปางรายเล็ก-จิ๋ว ให้มีศักยภาพและคุณภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้
- 3) เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาแบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์ยังผลต่อสุนทรียภาพของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ให้ผู้บริโภค ผู้ผลิตและเป็นฐานในการสร้างบุคลากรทางด้านนี้ต่อไปได้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาคสนามโดยการลงพื้นที่ที่ผลิตเซรามิกส์ในจังหวัดลำปางเพื่อสำรวจแบบลักษณะของเซรามิกส์ประเภทภาชนะเครื่องโต๊ะอาหาร และนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ซึ่งมีกระบวนการวิจัยดังนี้

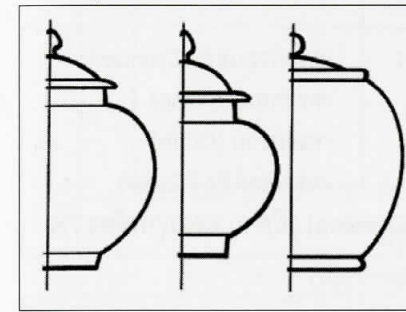
ขั้นตอนการศึกษา

1. สำรวจแบบลักษณะ-รูปทรงของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ภาชนะเครื่องโต๊ะอาหาร (Table Ware) จากกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดย่อม-จิ๋ว ในจังหวัดลำปาง
2. วิเคราะห์จัดกลุ่มจำแนกศึกษาความสัมพันธ์ในแบบลักษณะกับกระบวนการผลิต ออกแบบการขึ้นรูป การเลือกใช้เนื้อวัสดุ เคลือบและการตกแต่งผลิตภัณฑ์
3. ประมวลความเหมาะสมของแบบลักษณะ-รูปทรงนั้นๆ ข้อเด่น ข้อด้อย ของรูปทรงและแบบลักษณะผลิตภัณฑ์ โดยใช้หลักทัศนมูลฐาน (Visual Element) หลักขององค์ประกอบในการออกแบบ (Principles of Design¹) และเทคนิคกระบวนการทางเซรามิกส์
4. แนวทางปรับปรุงพัฒนาแบบลักษณะรูปทรงเพื่อเพิ่มคุณค่า สุนทรียภาพ แบบลักษณะที่เหมาะสมเพิ่มมูลค่าในผลิตภัณฑ์โดยไม่เพิ่มภาระงบประมาณหรือส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิต ซึ่งให้ผลเชิงบวกต่อสายผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ณ แหล่งนั้น

แนวขั้นตอนการเก็บบันทึก สำรวจ

การเก็บบันทึก (Drawing) รูปทรงของผลิตภัณฑ์ โดยบันทึก 2 ลักษณะ

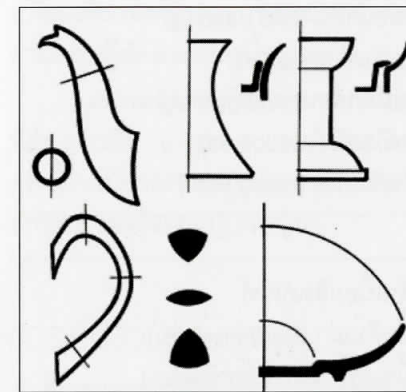
-บันทึกรูปด้าน (Elevation)

บันทึกรูปด้านของผลิตภัณฑ์ แสดงลักษณะรูปทรงที่สมมาตรกัน โดยเฉพาะภาชนะทรงกลม หรือทรงที่คล้ายกัน โดยมีลักษณะที่ค่อนข้างจะเหมือนกันทั้งทรงของภาชนะ ส่วนภาชนะที่ไม่สมมาตรกันหรือมีด้านที่ไม่เหมือนกัน จะแสดงส่วนอื่นให้เห็นได้ด้วย ภาพเช่นนี้ จะทำให้พิจารณาเห็นสัดส่วนด้านทรงของผลิตภัณฑ์ได้ว่ามีลักษณะโดยทรงรวมแล้วเป็นแบบใด เช่น ทรงกลม ทรงกระบอก หรือทรงกรวย เป็นต้น

(ที่มา : French, Neal : 2001, p.8)

-บันทึกภาพตัดขวาง (Section)

บันทึกภาพตัดขวางผลิตภัณฑ์ เพื่อแสดงรายละเอียดเสริมเพิ่มเติมจากภาพรูปด้าน เพื่อให้เห็นส่วนประกอบที่ร่วมกันหรือประกบกันหลายชิ้น แสดงให้เห็นภายในว่าทรงอยู่ได้อย่างไร หรือเพื่อทราบลักษณะรูปทรง ความหนาสัดส่วนของด้ามจับที่อาจมีความหนา หรือทรงไม่เหมือนกันทั้งด้ามจับ หรือเพื่อแสดงส่วนโค้งและหนาของจานให้เห็นถึงการก่อรูปของส่วนโค้งในภาชนะนั้นๆ

(ที่มา : French, Neal : 2001, p.8)

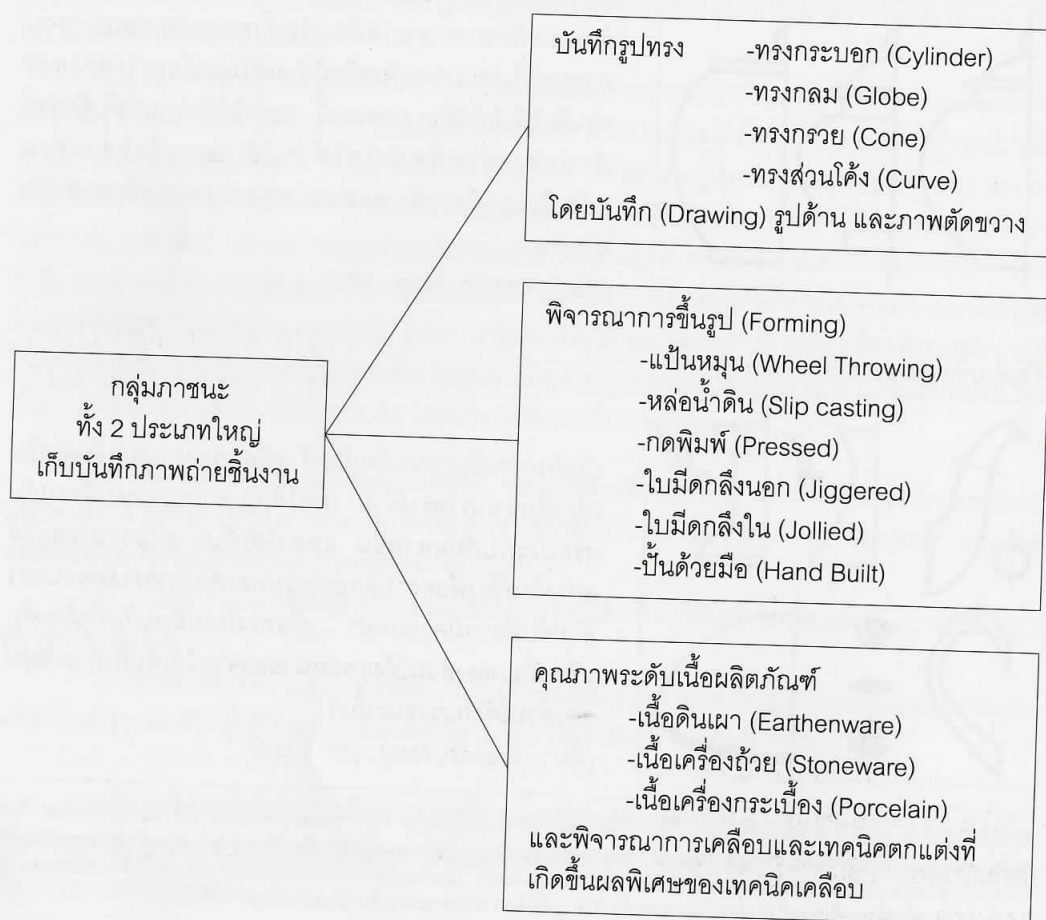
¹ บางแห่งใช้ว่า "Principles of Organization" ก็มี "Organization of The Elements" ก็มี "Visual Principles" ก็มี ในภาษาไทย เรียก "หลักการทัศนศิลป์" หรือ "หลักการการจัดองค์ประกอบ" หรือ "หลักการออกแบบ" ก็มี โดยการคิดสรร เลือกใช้มูลฐานต่างๆ มาจัดวางและแก้ปัญหาทางความงามให้เกิดเป็นชิ้นงาน ที่เรียกว่าการจัดองค์ประกอบ "Composition" และในหลักการทั้งหมดนี้จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า Principles of Design in Art แต่หลักการทั้งหมดนี้ (ซึ่งอาจมีได้มากกว่านี้) มิใช่กฎหรือข้อกำหนดตายตัวว่าต้องเป็นอย่งนั้นอย่างนี้จึงจะถูก

นอกจากนั้นยังต้องพิจารณาในเรื่องของ **กรรมวิธีการขึ้นรูป** (Forming) ว่าผลิตภัณฑ์มีรูปทรงลักษณะนั้นๆ ถูกขึ้นรูปทรงหรือผลิตมาจากกรรมวิธีแบบใด อย่างเช่น แบบปั้นหมุน (Throwing) แบบโบมีดกลิ้งในและนอก (Jollying & Jiggering) แบบด้วยมือปั้น (Hand Built) แบบหล่อด้วยแม่พิมพ์ (Slip Casting) เป็นต้น

พิจารณาจากผลจำเพาะการขึ้นรูปที่สัมพันธ์กับเทคนิคการตกแต่ง (The Effect of Technique on Shape) เช่น ภาชนะบางอย่างเหมาะกับการขึ้นรูปด้วยวิธีปั้นหมุน แล้วเคลือบสีด้วยทรวดทรงโค้งๆ ชะลูด จึงให้ความสวยงามของเคลือบและสีที่เหมาะสม หรือภาชนะบางอย่างที่ใช้ในครัวเรือนมักจะขึ้นรูปด้วยการหล่อดินสีขาวแล้วเคลือบสีน้ำตาล ในทรงเกือบทรงกระบอก จะเหมาะสมต่อการใช้งาน เป็นต้น

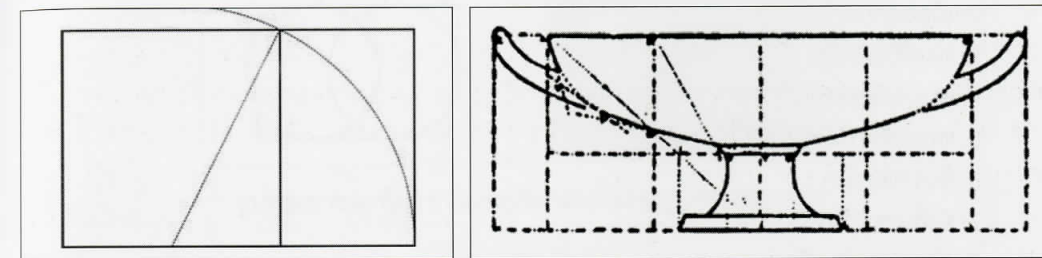
กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ศึกษา คือ ภาชนะเครื่องโต๊ะแบบใช้สอยกับภาชนะเครื่องโต๊ะแบบเน้นตกแต่งเชิงศิลปะ ได้แก่ กลุ่มจาน ชามหรือภาชนะทรงแบบกว้าง (Flat Plate, Bowls & Dish) ถ้วยกาแฟพร้อมจานรอง (Coffee Cup & Saucer) โถกาแฟ และ โถชา (Coffee Pot & Tea Pot) ชุดเครื่องปรุง (Salt - Pepper Shaker) แจกัน เชิงเทียนหรือภาชนะพิเศษตกแต่งบนโต๊ะอาหาร

กลุ่มภาชนะเหล่านี้ อาจจัดอยู่ได้ในหมวดภาชนะแบบใช้สอยก็ได้หรือ ในหมวดเน้นตกแต่งเชิงศิลปะหรือเพื่อความสวยงามก็ได้

ประเด็นวิเคราะห์คุณค่า ความสัมพันธ์ของรูปทรงและสัดส่วน

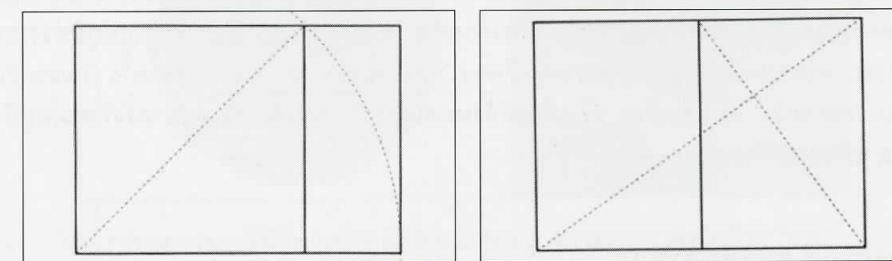
-ค่าของสัดส่วนในรูปทรงผลิตภัณฑ์ภาชนะเครื่องโต๊ะ เช่น สัดส่วนทอง (Golden Mean)

ลักษณะสัดส่วนทอง

(ที่มา : Wallschlaeger, 1992, p.221, 487)

หรือ โครงสร้างของรากที่ x (Root Rectangle Construction)

ลักษณะโครงสร้างสี่เหลี่ยมราก

(ที่มา : Wallschlaeger, 1992, p.480, 485)

ทดลองวิเคราะห์สัดส่วนว่า แบบลักษณะของรูปทรงแบบไหนที่มีสัดส่วนเหล่านี้ซ่อนเร้นอยู่ เปรียบเทียบองค์ประกอบของรูปทรงโดยรวมจากภาชนะที่สังเกตว่าเหมาะสม กับไม่เหมาะสมว่ามีคุณสมบัติตามทฤษฎีสัดส่วนเหล่านี้หรือไม่

แนวของรูปทรงที่เกิดมาจากประโยชน์ใช้สอย (Form follow Function) หรือรูปทรงมาจากความหมายที่ต้องการสื่อ (Form follow Meaning) การออกแบบแบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์ในงานวิจัยครั้งนี้ว่า มีนัยของทฤษฎีรูปทรงที่เกิดมาจากประเด็นดังกล่าวที่แฝงอยู่แบบเจตนาคิดหรือแฝงอยู่โดยสามัญลักษณะของผู้ออกแบบหรือไม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสถานการณ์ของการพัฒนาเซรามิกส์ล้ำปางจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเอกสารเซรามิกส์ในด้านแบบลักษณะ รูปทรง แนวคิด กรรมวิธี เทคนิคต่างๆ

2) เก็บข้อมูลระดับลึกจากผู้ผลิต ผู้ประกอบการเจ้าของโรงงานเซรามิกส์ขนาดย่อม-จิ๋ว เก็บบันทึกเชิงภาพแบบวิเคราะห์รูปทรงผลิตภัณฑ์

โรงงานที่ผลิตเซรามิกประเภทเครื่องโต๊ะอาหารที่สำรวจตัวอย่างและเก็บข้อมูล เป็นโรงงานขนาดย่อมและขนาดจิ๋ว จำนวน 10 โรงงาน ที่ตั้งอยู่ในละแวก อำเภอเกาะคา กระจายอยู่ในหลายพื้นที่ตำบล ได้แก่

1. พ่อหลวงเซรามิก
2. เกียงเซรามิก
3. ทองศิริเซรามิก
4. สมบูรณ์เซรามิก
5. ทองแท้เซรามิก
6. จ๊ะจ๋าเซรามิก
7. ย้งย้งเซรามิก
8. อุไรวรรณเซรามิก
9. ศาลาทองเซรามิก
10. อ้อยใจเซรามิก

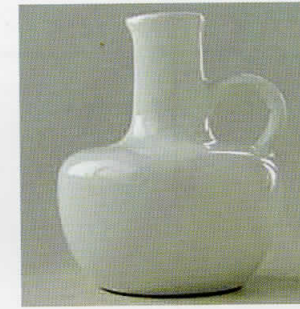
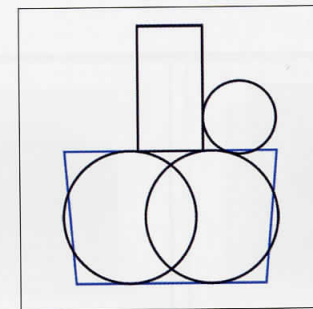
เครื่องโต๊ะอาหารจากโรงงานทั้งสิบซึ่งมีภาชนะจำพวกถ้วยกาแฟถ้วยชาพร้อมฝาจานชาม โถครีม ขวดเครื่องปรุง โถมีฝาขนาดต่างๆ รวมไปถึงสิ่งประกอบบนโต๊ะอาหาร ได้แก่ แจกัน เชิงเทียน ที่เขียนหรือผลิตภัณฑ์ทั้งหมดเป็นเซรามิกในระดับเนื้อเครื่องถ้วยหิน (Stoneware) ที่เผาในอุณหภูมิช่วงระหว่าง 1120 – 1280 องศาเซลเซียส มีทั้งการเผาครั้งเดียว (Once Firing) และการเผาสองครั้ง (Twice Firing) คือ มีการเผาดิบก่อนนำไปเผาเคลือบ ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดเคลือบงานทั้งสิ้น มีการเผาครั้งที่สามอยู่บ้างในกรณีการเผาเพื่ออบสติกเกอร์ตกแต่ง

ลักษณะของรูปทรงชิ้นงาน

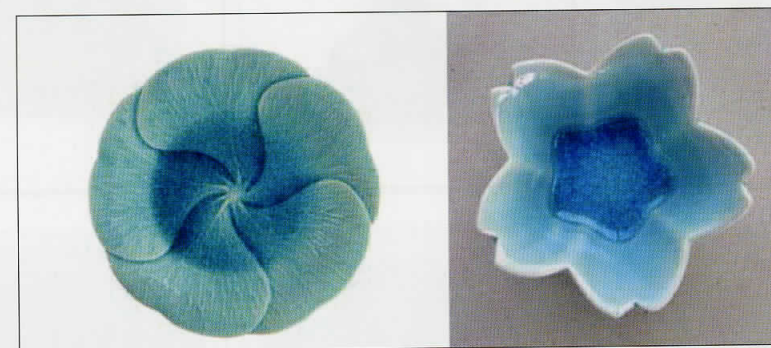
จะมีรูปทรงอยู่สามกลุ่มลักษณะ คือ

- 1) รูปทรงที่มาจากทรงเรขาคณิตพื้นฐาน อาจจะเป็นทรงกระบอก หรือทรงสี่เหลี่ยมมน หรือจากการนำทรงเรขาคณิตมาเชื่อมต่อเข้าด้วยกัน เป็นรูปทรงของภาชนะแบบเรียบง่าย ซึ่งจะสังเกตลักษณะของที่มาของรูปทรงได้ไม่ยาก
- 2) รูปทรงที่คลี่คลายมาจากธรรมชาติหรืออินทรีย์รูป ตลอดจนรูปทรงอิสระที่มีการเชื่อมต่อกันอย่างกลืนลื่นไหลเป็นเนื้อเดียวกัน (Smooth Continuity) ส่วนใหญ่จากดอกไม้หรือลดตัดทอนบางส่วนลง แต่งเติมส่วนประกอบบางส่วนเพื่อไม่ให้สมมาตรกันเกินไป
- 3) รูปทรงที่ถูกขึ้นรูปมาจากการใช้สอยพื้นฐาน เช่น แจกัน ถ้วยกาแฟ จานชามที่มีลักษณะทรงกระบอก ทรงกลมโค้ง หรือ ที่ขึ้นรูปด้วยวิธี จิกเกอร์ริง (หรือแบบโรลเลอร์) การหล่อลงเท รูปทรงดังนี้ไม่ได้มีความตั้งใจมาจากการคลี่คลายรูปทรงไม่ว่าจากทั้งเรขาคณิตหรือแบบอินทรีย์รูป เป็นเงื่อนไขจากการใช้สอยเดิมแท้

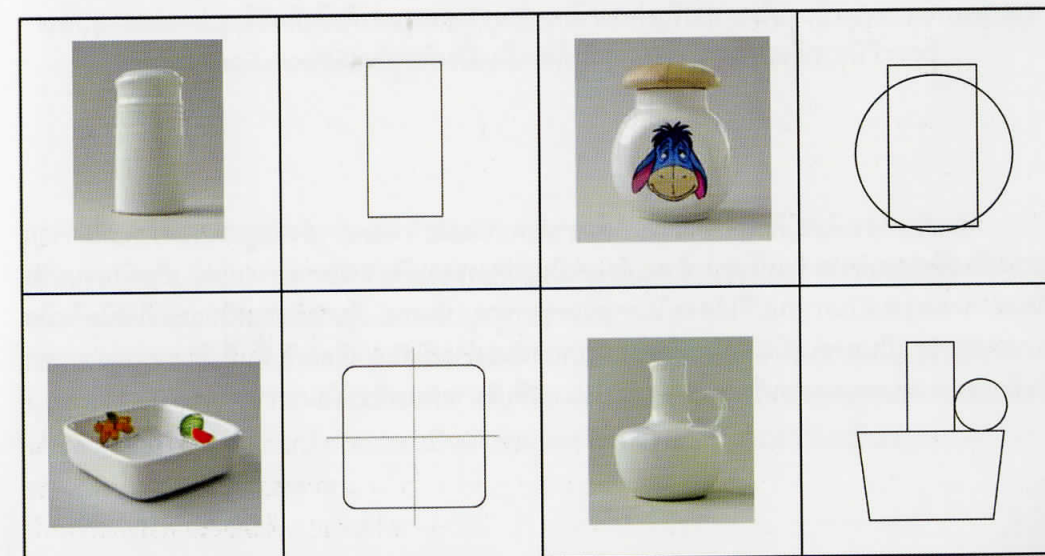
รูปทรงทั้งสามกลุ่มนั้น ส่งผลต่อกรรมวิธีการขึ้นรูป (Forming) ที่แตกต่างกัน ในแบบรูปทรงจากเรขาคณิตที่ประกอบกัน ซึ่งมีส่วนโค้งเว้าหรือบิดผันรูปทรงที่ทำให้ไม่สามารถขึ้นรูปด้วยการกลึงหรือแบบศูนย์กลางวงกลมได้ (ไม่ว่าจะด้วยแบบจิกเกอร์ริงหรือโรลเลอร์ก็ตาม) จึงต้องใช้กรรมวิธีการหล่อด้วยแม่พิมพ์ ส่วนภาชนะที่คลี่คลายมาจากอินทรีย์รูปเช่น ดอกไม้ ที่มีลักษณะรูปทรงเปิดบานออกจะขึ้นรูปด้วยวิธีแบบ RAM Press

รูปทรงภาชนะที่มาจากประกอบกันของรูปทรงเรขาคณิต

รูปทรงภาชนะที่มีที่มาหรือคลี่คลายมาจากรูปทรงธรรมชาติหรืออินทรีย์รูป

ตัวอย่างแบบลักษณะภาชนะเครื่องโต๊ะอาหารที่มีรูปทรงจากการประกอบกันของรูปทรงเรขาคณิต (บางส่วน)

แบบลักษณะภาชนะเครื่องโต๊ะอาหารที่รูปทรงคลี่คลายมาจากธรรมชาติหรืออินทรีย์รูป ตลอดจนรูปทรงอิสระที่มีการเชื่อมต่อกันอย่างกลืนลื่นไหลเป็นเนื้อเดียวกัน (Smooth Continuity)

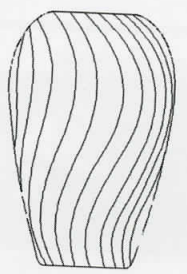
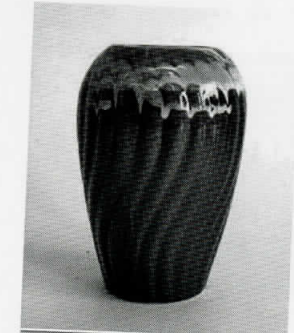
ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่คือภาชนะเครื่องโต๊ะอาหาร (Table ware) ดังนั้นรูปทรงไม่ว่าจะที่มาจากเรขาคณิตหรือแบบอิสระ-อินทรีย์รูป ล้วนแล้วแต่เป็นรูปทรงแบบเปิด (Opened Form) เป็นจำนวนมาก เนื่องจากความเป็นภาชนะที่ใช้สอยในการบรรจุอาหาร นั่นเอง มีบางชิ้นจะเป็นแบบกึ่งเปิดกึ่งปิด หมายความว่า เป็นภาชนะมีฝาที่ปิดหรือครอบรูปทรงนั้นแต่จะเปิดออกเชื่อมกับพื้นที่บริเวณว่างภายนอกเมื่อมีการถ่ายเทบรรจุอาหารหรือของเหลว เข้าไปแทนที่ปริมาตรของที่ว่างในภาชนะนั้นๆ

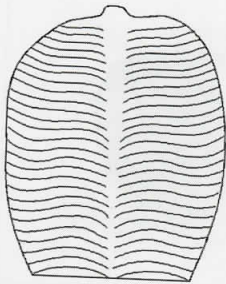
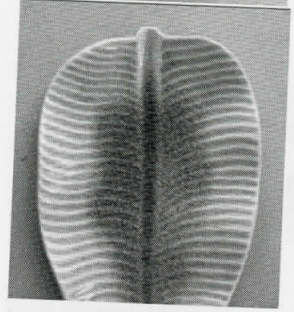
แบบลักษณะภาชนะเครื่องโต๊ะอาหารรูปทรงที่ถูกขึ้นรูปมาจากการใช้สอยพื้นฐาน ไม่ได้มีความตั้งใจมาจากการคลี่คลายรูปทรงไม่ว่าจากทั้งเรขาคณิตหรือจากอินทรีย์รูป

นอกจากทัศนมูลฐานรูปทรง ที่ได้แจ้งวิเคราะห์ข้างต้นเป็นประเด็นแรกต่างหากเพราะ รูปทรงเป็นปฐมมูลฐานเด่นในงาน 3 มิติ ที่เราประจักษ์ตาและกระทบต่อการเห็นและการสัมผัสใช้สอย คือให้ผลทางการเห็นและการสัมผัสอย่างรุนแรง ก่อนมูลฐานส่วนอื่น

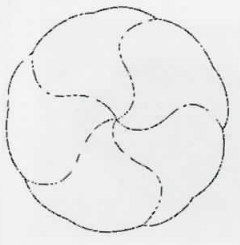
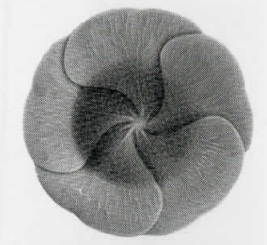
มูลฐานส่วนอื่นที่เราจะเห็นได้โดยพ่วงมาตามกันคือ เส้น (Line) ในภาชนะเครื่องโต๊ะอาหาร มูลฐานเส้นมีปรากฏทั้ง 3 แบบเส้น คือ เส้นจริง เส้นเชิงนัยและเส้นจากขอบรูปทรง และมูลฐานเส้นยังปรากฏใน 2 สถานะ คือ สถานะเป็นเส้นของวัสดุจริงบนรูปทรง และสถานะเป็นเส้น 2 มิติ ในการตกแต่งหรือการเขียนสีลวดลาย

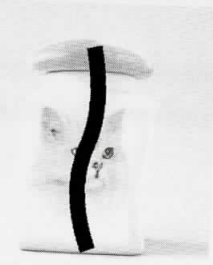
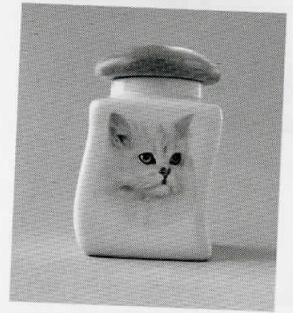
การเจตนาสร้างร่องลึกลายบนเพื่อให้เป็นเส้นจริงเพื่อเสริมตกแต่งรูปทรงให้ดูโค้งไหวเพิ่มขึ้น

การสร้างเส้นจริงที่เห็นและสัมผัสได้โดยเนื้อวัสดุบนรูปทรง เส้นจริงนี้อธิบายเรื่องราวของงานด้วยคืออธิบายเป็นเส้นใบไม้ในชิ้นงาน

ชิ้นงานนี้มีปรากฏทั้งเส้นจริงและเส้นที่การจากการตัดกันของระดับระนาบงานซึ่งคือส่วนที่มาจากใบไม้คล้ายมาวางทับซ้อนกันเป็นพื้นที่ของงาน ส่วนเส้นจริงคือการสร้างรอยบนให้เห็นเป็นเส้นใบผอยบนระนาบพื้นที่งาน (ส่วนใบไม้)

เส้นโครงสร้างเชิงนัย ที่รูปทรงนี้มีความโค้งซึ่งถือว่าเป็นแกนรูปทรงที่สำคัญและเรียบง่ายที่สุด ซึ่งผู้ออกแบบไม่ใช้มูลฐานอื่นมารบกวนโครงสร้างแกนสำคัญของรูปทรงนี้ ตกแต่งเพียงแค่สีของวัสดุไม้กับลายรูปลอกเท่านั้น โดยมีสีเคลือบขาวเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่

มูลฐานเส้นใน 3 ลักษณะที่ปรากฏอยู่บนรูปทรงชิ้นงาน

มูลฐานลักษณะพื้นผิว (Texture) ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นลักษณะผิวจริงที่จับต้องได้ (Tactile Texture) ที่สัมผัสได้ทางกายสัมผัส อันเกิดจากการก่อตัวของเนื้อวัสดุบนรูปทรง ซึ่งแน่นอนว่าเราจะต้องประจักษ์เห็นด้วยเช่นกัน การเกิดขึ้นของลักษณะผิวจริงนี้ ส่วนมากจะเป็นการสร้างร่องลึกลายบนต่างที่สอดคล้องไปกับส่วนโค้งเว้าของรูปทรงภาชนะ นอกจากนั้น ยังเกิดพื้นที่ผิวสัมผัสจากการเคลือบ โดยเฉพาะการเคลือบทับซ้อนกันที่เราจะเห็นลักษณะพื้นผิวทางการเห็น (Visual Texture) ด้วย นอกจากนั้น ลักษณะพื้นผิวยังเกิดในช่วงที่มีการตกแต่งด้วย เช่นการเขียนขีดเคลือบ (Sgraffito) ให้เป็นลาย เมื่อเผาเคลือบเรียบร้อยแล้วจะปรากฏเป็นลักษณะพื้นผิวร่องลายที่เคลือบด้วยเช่นกัน

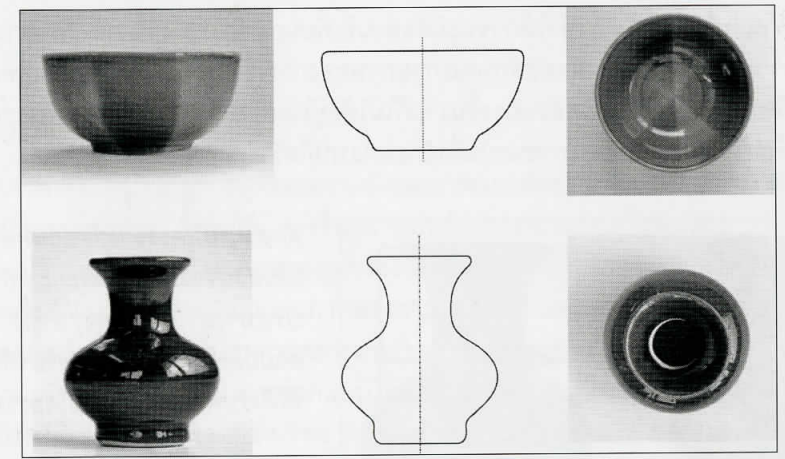
มูลฐานปริมาตรและมวล จะสัมพันธ์กับมูลฐานบริเวณว่าง ทั้งนี้เนื่องจากเพราะปริมาตรและมวลแปรผันตามรูปทรงซึ่งเป็นปฐมมูลฐานของงานสามมิติ ดังที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 แล้ว การคงตัวอยู่ได้ของปริมาตรและมวล จะอยู่ในบริเวณว่าง ที่รายล้อมชิ้นงานภาชนะ ทั้งบริเวณว่างภายนอกและบริเวณว่างภายใน ในแบบลักษณะรูปทรงที่มีลักษณะอิสระหรือมาจากอินทรีย์รูป (เกิดปริมาตรสอดคล้องไปด้วย) จะปรากฏงามได้ดี เมื่ออยู่ในบริเวณว่าง (หรือพื้นที่รองรับ) ที่เหมาะสมจะช่วยขับเน้นให้เห็นขอบทรงได้งดงาม ส่วนใหญ่มูลฐานบริเวณภายในจะถูกนำไปใช้ในการบรรจุโดยเฉพาะภาชนะที่บรรจุของเหลว ปริมาตรมีความสำคัญในเชิงใช้สอย (Function) ขึ้นด้วย ผลสำเร็จของมูลฐานปริมาตร-มวลและบริเวณว่างสืบเนื่องมาจากมูลฐานรูปทรงเป็นสำคัญ

การปรากฏหลักของการจัดองค์ประกอบ (Principle for Design) ในชิ้นงาน

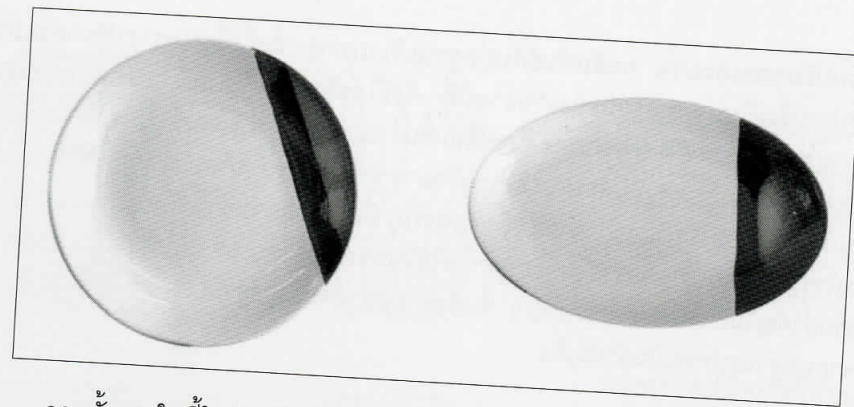
ดุลยภาพ (Balance)

ภาชนะเครื่องโต๊ะอาหารส่วนใหญ่มีรูปทรงจริงปรากฏเป็นลักษณะดุลยภาพแบบสมมาตรเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะมาจากการขึ้นรูปโดยกรรมวิธี จิกเกอริงหรือโรลเลอร์ อันเป็นลักษณะการหมุนเพื่อขึ้นรูป ภาชนะที่เป็นทรงกระบอก ทรงโค้งกลม ส่วนใหญ่จึงเป็นดุลยภาพสมมาตรแบบรอบตัวทุกด้าน ในงานจำพวกแจกัน ที่มีรูปทรงคอคอดกึ่ง ไม่สามารถขึ้นรูปได้ด้วยจิกเกอริง จึงใช้การขึ้นรูปด้วยการหล่อกลวงเท แต่รูปทรงก็ยังจัดอยู่ในดุลยภาพแบบสมมาตร ขณะเดียวกันรูปทรงเหล่านี้ในแง่ของการตกแต่งกลับ ใช้ดุลยภาพแบบอสมมาตรในการสร้างการเห็นที่เพิ่มจุดเน้นน่าสนใจ โดยการให้จังหวะที่ไม่เท่ากัน แบ่งพื้นที่ของสีหรือเคลือบเป็นสัดส่วน การเขียนลายสี ที่ตัดกับพื้นผิวสีรูปทรงจึงสร้างความเด่นและน่าสนใจให้กับรูปทรงที่มีดุลยภาพแบบสมมาตร

ในบางชิ้นมีรูปทรงที่เป็นลักษณะดุลยภาพแบบอสมมาตรก็มี การขึ้นรูปชิ้นงานที่มีดุลยภาพแบบนี้ มักใช้กรรมวิธีการหล่อกลวงเทหรือไม่ก็ใช้กรรมวิธีการหล่อตัน รูปทรงลักษณะดุลยภาพแบบนี้มีความน่าสนใจ โดยไม่ต้องใช้เทคนิคตกแต่งมาเพิ่มเข้าไปมากเกินไปก็น่าชมแล้ว

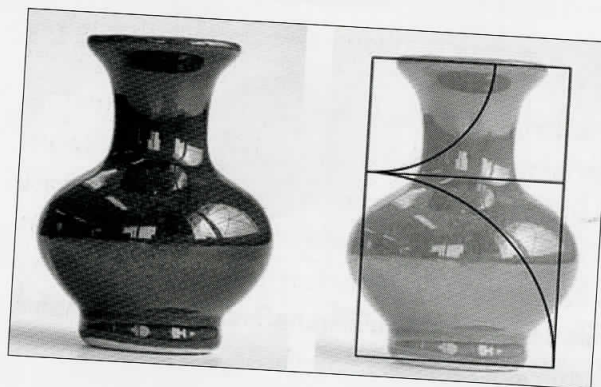
ภาชนะรูปทรงดุลยภาพแบบสมมาตรในทุกด้าน ที่ขึ้นรูปด้วยกรรมวิธีจิกเกอริงหรือโรลเลอร์จิกเกอริงกับการขึ้นรูปด้วยการหล่อกลวง

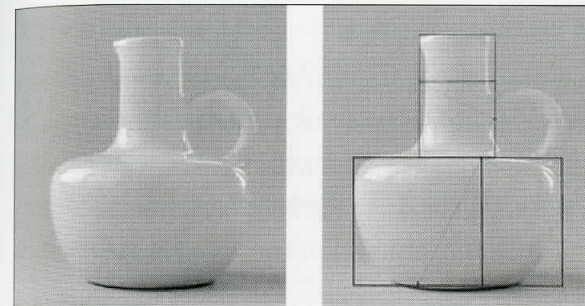
งานทั้งสองใบนี้ใบซ้ายมือมีรูปทรงดูคล้ายภาพสมมาตรทุกด้าน ส่วนใบขวามือ เป็น
คล้ายภาพสมมาตรเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ไม่เท่ากันแบบรอบตัวทุกแกนด้าน แต่ทั้งสอง
ใบนี้ใช้การตกแต่งด้วยการทับซ้อนกันของเคลือบสีสองเคลือบ วางจังหวะการเคลือบให้
เป็นคล้ายภาพแบบสมมาตรและยังเกิดผลพิเศษตรงบริเวณที่เคลือบทั้งสองทับซ้อนกัน

สัดส่วน (Proportion)

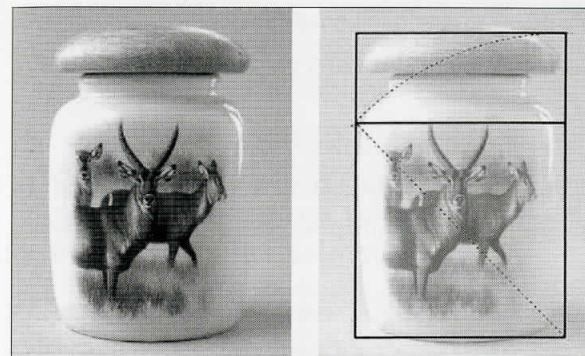
มีการปรากฏสัดส่วนที่แฝงเร้นอยู่ในภาชนะต่างๆ ทั้งที่เป็นสัดส่วนทองหรือสัดส่วนสี่เหลี่ยมราก็มี
ซึ่งจากที่สังเกตรูปทรงของชิ้นงานเหล่านั้นไม่ได้เกิดจากการตั้งใจเจตนาไว้ให้ได้เป็นสัดส่วนทองหรือ
สัดส่วนราก็เป็นสัญชาตญาณของผู้ออกแบบ ในการสร้างรูปทรงให้เกิดมีสัดส่วนโดยรวมเป็นเช่น
นั้น ซึ่งการเลือกใช้สัดส่วนนี้ มีอยู่สองลักษณะ คือ การเกิดสัดส่วนขึ้นที่รูปทรง กับการเกิดสัดส่วนใน
การตกแต่งเคลือบและสี นอกจากนั้นก็ยังมีความหมายที่ไม่ได้สัดส่วนดังว่าก็มี ซึ่งส่วนหนึ่งน่าจะมาจาก
การลอกแบบตามกันในชั้นหลัง จึงทำให้ภาชนะมีสัดส่วนที่เพี้ยนออกไป บางชิ้นงาน ด้วยกาแฟมีส่วนสูง
มากเกินไปกว่าความกว้าง ซึ่งยังส่งผลต่อลักษณะกายภาพของการใช้งานด้วย หรือแจกันที่ทรงป้อมกว่า
สัดส่วนที่คั่นหรือที่รู้สึกได้ว่างาม สัดส่วนบางชิ้นงานก็ไม่ได้อยู่ในกรอบของสัดส่วนทอง เพราะเป็นสัดส่วน
ที่มาจากการเลือกใช้สอย ในมิติของภาชนะนั้นซึ่งนักออกแบบก็สร้างรูปทรงในมิติของตนเอง

สัดส่วนที่มีโครงของสัดส่วนทอง แสดงให้
เห็นส่วนช่วงบนอยู่ในระยะ 0.618 โดย
ประมาณ ส่วนของรูปร่าง (Shape-
ส่วนนอกของรูปทรง) ของแจกันใบนี้มีเส้น
ที่โค้งรับพอดีกับสัดส่วนโดยรวมทั้งใบ

เหยือก ก่อรูปทรงมาจากรูปทรงเรขาคณิต
อย่างง่าย รูปทรงขึ้นบนและขึ้นล่าง มี
สัดส่วนที่เป็นสัดส่วนทองในแนวดิ่งและ
แนวระดับ

โอเชรามิกผสมเครื่องไม้ เป็นความพยายาม
สร้างความต่างของวัสดุได้อย่างกลมกลืน
และมีเส้นที่ สัดส่วนโดยรวมของโอ
ใบนี้ เป็นสัดส่วนแบบสี่เหลี่ยมราก็สอง
(Root Two Rectangle) ที่แฝงอยู่ในรูป
ทรงเซรามิก (ซึ่งอาจไม่ได้เป็นความตั้งใจ
ของผู้ออกแบบที่เจตนาจะให้ออกมาเป็น
สัดส่วนนี้

การปรากฏสัดส่วนในภาชนะเครื่องโต๊ะอาหาร

เอกภาพ (Unity)

เอกภาพ คือผลปรากฏท้ายสุดของความมีดุลยภาพและสัดส่วน ส่วนใหญ่แล้วภาชนะที่มีรูปทรงที่
นำดูน่าชมมักถูกเลือกสรร กรรมวิธี การขึ้นรูป รูปทรง การตกแต่งเคลือบและลายสี ตรงกับความ
ตั้งใจออกแบบในแต่แรก และเอกภาพของรูปทรงในภาชนะเครื่องโต๊ะอาหารจะก่อให้เกิดผลของเอกภาพ
การใช้สอยหรือถ้าในทางศิลปะมันคือเอกภาพของการแสดงออกและเนื้อหา ซึ่งความเป็นไปของการใช้
สอยจะสอดคล้องไปกับรูปทรงที่ปรากฏ(เพราะมันเป็นภาชนะใช้สอยจึงเป็นหน้าที่สำคัญ)ในชิ้นงานทั้งสิบ
โรงงานนี้ส่วนหนึ่งเป็นแบบที่ได้รับการออกแบบใหม่ อีกส่วนหนึ่งจะเป็นแบบที่มีการลอกต่อกันมาซึ่งใน
ส่วนนี้ เน้นไปที่การขึ้นรูปเพื่อให้สำเร็จทางการใช้สอยเป็นพื้นฐาน ดังนั้นอาจจะเกิดผลบางส่วน
ของความไม่พอดีในสัดส่วน (ที่เพี้ยนเมื่อลอกแบบกันต่อมา) และมีปรากฏความไม่สมเอกภาพอยู่บ้าง
ในประเด็นของการเลือกตกแต่งงานไม่เหมาะสมกับลักษณะรูปทรงเช่นภาชนะแจกันที่ตกแต่งร่องลึกกลาย
นูนที่รูปทรงอยู่แล้วแต่กลับไปเคลือบสีทับซ้อนปิดบังลายร่องลึกกลายนูนนั้นเสีย

จังหวะ (Rhythm)

องค์ประกอบของจังหวะมีปรากฏอยู่สองลักษณะ คือ ลักษณะการใช้จังหวะของการสร้างรูปทรงให้เกิดระนาบและผิวพื้นบนรูปทรง เช่นการส่วนโค้งมนเข้าให้กับรูปทรงอย่างมีช่องไฟที่เท่ากัน กับลักษณะของการใช้จังหวะในเรื่องของการตกแต่งซึ่งกรณีนี้ มีปรากฏอยู่มากในหลายชิ้นงาน เช่น การเลือกจังหวะของการเคลือบให้มีช่องไฟพอดีกันรอบชิ้นงานการสร้างลายเขียนสีแต่งแต้มนอกเหนือจากนั้นไม่มีปรากฏการใช้จังหวะมานำเสนออย่างแปลกแนวมากนัก ถ้าเปรียบกับงานเซรามิกแนวศิลปะหรือประติมากรรม อาจเพราะเงื่อนไขของความเป็นภาชนะใช้สอยกำกับอยู่

การขัดกัน (Contrast)

เป็นการสร้างจุดเน้นเด่นให้กับงาน ในด้านของรูปทรงไม่มีการสร้างการขัดกันมากนัก เป็นไปตามสัดส่วนและความเป็นเอกภาพ แต่การสร้างการขัดกัน จะไปอยู่ที่การตกแต่งเสียมากเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับงาน เช่น การเคลือบที่ใช้เคลือบสีน้ำเงินเข้มตัดกับเคลือบขาว แต่จัดวางสัดส่วนของพื้นที่ 80 : 20 เพื่อให้เกิดดุลยภาพแบบอสมมาตรด้วย การขัดกันนี้สร้างความน่าสนใจและความงามแก่ภาชนะมากในขณะที่ยังคงรักษารูปทรงเรียบง่าย

การสร้างจุดเด่นด้วยรูปภาพที่พิจารณาโดยรวมจะเกิดพื้นผิวทางการเห็นขรุขระยุ่งเหยิง กับพื้นภาพรองรับคือผิวภาชนะที่เคลือบขาวอย่างเรียบ หรือการใช้สีคมเข้มวาดเขียนลงบนภาชนะต่างๆ นอกจาก นั้นยังมีการใช้การขัดกันด้วยการนำเคลือบคนละสีที่ตัดกันมาทับซ้อนแล้วเกิดผลพิเศษของเคลือบที่มีบริเวณทับซ้อนนั้นใหม่

แต่มีกรณีใช้การขัดกันมาสร้างงานไม่เหมาะสมเช่นกัน เช่น รูปทรงของภาชนะ มีการตกแต่งร่องลึกลายบนอยู่แล้ว แต่นำเคลือบที่มีค่าน้ำหนักตัดกันรุนแรงมาเคลือบทับลงบนรูปทรงนั้น

การตกแต่งผลิตภัณฑ์

มีลักษณะของการตกแต่งผลิตภัณฑ์ดังนี้

- 1) ลักษณะที่ใช้เคลือบสีอย่างเดียวในการตกแต่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีทั้งเคลือบสีเดียวทั้งชิ้นงาน มีทั้งเคลือบแบบ ทึบขาว เคลือบสีแบบโปร่งแสงโดยใช้ออกไซด์ เพื่อให้พอมองเห็นลายบนของชิ้นงานหรือร่องลึกลายต่างๆ และใช้การทับซ้อน (Overlapped Glaze) ของเคลือบ โดยแบ่งจังหวะของเคลือบถ่วงดุลยภาพในสัดส่วนที่พอเหมาะ ในอัตราส่วน 80 : 20 หรือ 90 : 10 ของพื้นที่ที่เคลือบงาน
- 2) ลักษณะที่ตกแต่งโดยการเขียนสีด้วยสีได้เคลือบ ในกรณีที่เผาครั้งเดียว จะใช้วิธีทึบเคลือบขาวหรือเคลือบสีก่อนทิ้งไว้ให้แห้งแล้วจึงเขียนสีได้เคลือบทับลงไปบนผิวเคลือบแห้งนั้นแล้วจึงนำไปเผาจนถึงจุดสุกตัวครั้งเดียว
- 3) ลักษณะใช้วัสดุอื่นประกอบ ในชิ้นงานผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์เซรามิกเพิ่มขึ้น การกำหนดวัสดุประกอบอื่นจะเลือกใช้ในส่วนที่พอเหมาะ ซึ่งวัสดุประกอบจะเป็นพื้นที่ส่วนรองไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ของสัดส่วนโดยรวมทั้งหมด
- 4) ลักษณะตกแต่งโดยใช้รูปลอกหรือสติ๊กเกอร์ (Decal.) ในการสร้างรูปเพื่อความงามแก่ผลิตภัณฑ์ เช่น ภาพถ่ายรูปสัตว์ หรือรูปวาดตัวการ์ตูน

5) ตกแต่งโดยการขีดเคลือบ (Sgraffito) ออกเป็นร่องลาย เมื่อเผาเคลือบแล้วร่องลายที่ขีดเคลือบออกจะไม่มีเคลือบอยู่ เห็นเป็นสีของเนื้อภาชนะนั้น

6) การสร้างพื้นผิวให้เป็นร่องลึกหรือลายบนบนเนื้อภาชนะตั้งแต่การขึ้นรูปเป็นการสร้างลักษณะพื้นผิวแท้ (Tactile Texture) ให้กับชิ้นงานโดยตรง ต่อจากนั้นอาจเคลือบใสหรือเคลือบสีแบบโปร่งปิดผิวเล็กน้อยส่วนมากจะไม่เคลือบทึบเพราะต้องการให้เห็นร่องลายบน

ผลจากการตกแต่ง

โดยชิ้นงานโดยรวม เทคนิคการตกแต่งผลิตภัณฑ์เครื่องใช้อาหารเหล่านี้ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับรูปทรงและสุนทรียภาพการใช้สอย แต่มีการใช้เทคนิคไม่เหมาะสมกับลักษณะของรูปทรงอยู่บ้าง เช่น เมื่อรูปทรงนั้นมีการแกะร่องลึกลายบน แต่ใช้เคลือบที่มีสีทึบปิดทับเสีย จึงเป็นการเสียประโยชน์ของพื้นผิวรูปทรงที่เจตนาให้เป็นร่องลึกลายบนนั้น ใช้เทคนิคเคลือบมาใช้กับงานมากเกินไป หรืออย่างกรณีการเขียนสีวาดรูปลงภาชนะที่ไม่เหมาะสม เช่น ชิ้นงานเป็นรูปทรงใบไม้มีพื้นผิวบนเป็นดั่งเส้นใบ และชิ้นงานเคลือบใสแสดงให้เห็นลายบนและสีของเนื้อดิน แต่การตกแต่งใช้เขียนสีรูปไก่อลงไปกลางชิ้นงาน จึงเป็นการทำลายคุณค่าและความงามของภาชนะใบนี้ หรือแจกันที่แกะร่องบนแล้วเคลือบสีน้ำตาล และยังมีการนำสีมาเขียนลายดอกไม้สีน้ำตาลเข้มเพิ่มลงไปอีก

ผลจากการตกแต่งไม่เหมาะสมข้างต้น มีพบอยู่ในชิ้นงานอยู่หลายชิ้น ส่วนใหญ่มักจะมาจากการนำเอาภาชนะมาเขียนลายสีเสียหมด ทั้งที่ภาชนะเหล่านั้นมีลวดลายบนอยู่ที่ยังคงงามอยู่แล้ว จึงเป็นการใช้เทคนิคตกแต่งที่ไม่เหมาะสม ทั้งที่ผู้เขียนลายตกแต่งมีความชำนาญในการใช้พู่กันเป็นอย่างมาก เป็นการตกแต่งไม่ถูกกับรูปทรงของภาชนะที่ควรเป็น

ในกรณีคล้ายกันกับข้างต้น แต่ไม่ใช้การเขียนสีลงไป แต่เป็นการใช้เทคนิคเคลือบสีทับซ้อนกันบนชิ้นงานที่มีพื้นผิวร่องลึกลายบน ซึ่งลักษณะร่องลึกลายบนโดยปกติมีความเหมาะสมกับภาชนะอยู่แล้ว เพียงแค่เคลือบเรียบโดยไม่ทำให้โปรบกวนพื้นผิวของรูปทรงก็เพียงพอแล้ว

กรณีการใช้เคลือบสีขัดกันอย่างรุนแรงโดยไม่มีน้ำหนักหรือโทนสีส่วนมากจะเกิดกับการนำเคลือบสีมาเคลือบทับซ้อนกัน พื้นผิวที่เคลือบทับซ้อนกันให้สีและผลพิเศษที่น่าสนใจแต่บางครั้งผู้ผลิต นำเคลือบที่มีสีรุนแรงสองชนิดมาทับซ้อนกัน จนเข้มสัดส่วนและลักษณะรูปทรงของภาชนะไปเสีย

จากการศึกษาแบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์เซรามิกส์จากโรงงานขนาดย่อม-จิ๋ว จำนวนสิบโรงงาน ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้สรุปแบบลักษณะออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. รูปทรงและการขึ้นรูป

รูปทรงของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์มีอยู่สามกลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่มที่พัฒนามาจากรูปทรงเรขาคณิต กลุ่มที่สอง เป็นรูปทรงที่คลี่คลายมาจากธรรมชาติ หรือ อินทรีย์รูป กลุ่มที่สาม รูปทรงพื้นที่มาจากเงื่อนไขของการใช้สอยโดยตรง และทั้งสามลักษณะรูปทรงนั้นส่วนใหญ่เป็นรูปทรงเปิด (Opened Form) หรือ กึ่งปิดกึ่งเปิด (Open - Ended Form)

การขึ้นรูปของผลิตภัณฑ์ จะมีการขึ้นรูปด้วยดินสองสถานะ คือ สถานะดินเหนียว กับสถานะเป็นน้ำดิน การขึ้นรูปด้วยน้ำดินจะขึ้นรูปผ่านแม่พิมพ์ หรือ หล่อด้วยแม่พิมพ์ การหล่อด้วยแม่พิมพ์มีทั้งหล่อลงและหล่อขึ้น สำหรับการขึ้นรูปด้วยดินเหนียว จะขึ้นรูปด้วย 2 วิธี วิธีแรก การขึ้นรูปด้วยอาศัยหลักการของแป้นหมุน (Jiggering Machine & Roller Jigger) วิธีที่สอง ใช้กระบวนอัดบีบ หรือ RAM press

2. ลักษณะเนื้อผลิตภัณฑ์และการเผา

ระดับเนื้อผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่ศึกษาทุกชิ้นเป็นเนื้อเครื่องถ้วยหิน (Stoneware) ซึ่งไม่มีภาชนะขึ้นใดที่ศึกษามีเนื้ออยู่ในระดับเครื่องกระเบื้อง (Porcelain) ประกอบกับการเผาชิ้นงานส่วนใหญ่เผาแบบไม่ถึงจุดสุกตัวของเนื้อดิน อยู่ในอุณหภูมิเฉลี่ย 1200 องศาเซลเซียส มีบางโรงงานที่เผาต่ำกว่านั้น ซึ่งเนื้อผลิตภัณฑ์อาจจะยังไม่สุกตัวนัก และยังมีการดูดซึมน้ำอยู่ ซึ่งในเชิงการใช้สอยมีผลทำให้ภาชนะไม่คงทนนัก และอาจแตกรานได้ในเวลาอันสั้น แต่โรงงานเหล่านี้ไปเน้นการเคลือบโดยให้เคลือบสุกตัวมันวาวแทน อย่างไรก็ตาม ในจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ศึกษาแม้จะมีเนื้อดินเป็นเนื้อเครื่องถ้วยหินก็ตาม แต่การเผาบางโรงงานใช้ไฟสูงถึง 1280 องศาเซลเซียส กลุ่มนี้มีผลทำให้เนื้อดินสุกตัวมีความแกร่ง ทำให้อายุการใช้งานยาวนานกว่ากลุ่มแรก

การเผา ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีการเผาอยู่ 2 ลักษณะ คือ การเผาครั้งเดียวจนเคลือบสุกตัว และการเผาสองครั้ง ที่มีทั้งการเผาดิบและเผาเคลือบ แต่ก็มีบ้างที่เผาอบสาม เพื่อเผาอบตกแต่งสติ๊กเกอร์

3. ลักษณะเคลือบและการตกแต่ง

การเคลือบ เท่าที่พบมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ เคลือบทึบขาว-สี เคลือบใส และเคลือบใสใสสี (อิกโซต์) ซึ่งลักษณะการเคลือบทั้งสามนี้ถูกนำไปใช้เคลือบงาน 4 แนว แนวแรก เคลือบแบบปกติทั่วไป แนวที่สองเอาเคลือบสองชนิดมาทับซ้อนกัน เรียกว่า Overlapped Glaze แนวที่สาม กวนเคลือบให้ปนกันและนำภาชนะไปชุบเคลือบต่อไป แนวที่สี่ เคลือบใสแล้วนำไปเขียนสีทับ

การตกแต่ง จากการศึกษาลักษณะผลิตภัณฑ์ทั้งหมดมีอยู่ 6 ลักษณะ คือ 1) การใช้เคลือบชุบตกแต่งงาน 2) เขียนสีด้วยสีได้เคลือบ 3) ใช้วัสดุอื่นประกอบในงาน 4) ตกแต่งด้วยรูปลอก 5) ชูดเคลือบให้เป็นร่องลาย 6) สร้างพื้นผิวให้เป็นลายนูนเว้าบนรูปทรงภาชนะ

จัดกลุ่มประเภทโรงงานจำแนกตามความสัมพันธ์ของการพัฒนาแบบลักษณะ

จากการศึกษาวิเคราะห์แบบลักษณะของรูปทรงผลิตภัณฑ์เครื่องโต๊ะอาหารจากโรงงานขนาดย่อม-จิ๋ว ในโรงงานทั้งสิบโรงงานนี้ พิจารณาจัดประเภทโดยอาศัยข้อมูลภูมิหลังและการพัฒนาแบบลักษณะหรือการผลิตชิ้นงานต่างๆ สามารถจัดประเภท (Classified) ได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก กลุ่มโรงงานที่มีการพัฒนาแบบลักษณะในระดับดี มีอยู่สองโรงงาน คือ โรงงานสมบุญธรรมิก กับ โรงงานทองศิริธรรมิก การพัฒนาแบบลักษณะในระดับดีในที่นี้หมายถึง การผลิตที่มีสไตล์เป็นของตนเอง ออกแบบผลิตภัณฑ์มาอย่างรอบคอบดี พัฒนาทั้งในเรื่องของแบบลักษณะ ความงาม เทคนิควิธีการ การผลิต การจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับการสร้างชิ้นงาน เนื่องจากเจ้าของโรงงานเป็นผู้ที่ได้ศึกษาความรู้และการออกแบบทางเซรามิกมาโดยตรง และเป็นรุ่นลูกจากเจ้าของโรงงานเดิม มีการพัฒนาออกแบบเสมอ ค้นคว้าเรื่องเคลือบ เข้าใจเรื่องวัตถุดิบ สารเคมีและเทคโนโลยีของเครื่องมือ เครื่องจักรและการจัดการโรงงาน ข้อสังเกตสำคัญจากการศึกษาในขั้นตอนการผลิตของทั้งสองโรงงานนี้พบว่า ในขั้นตอนผลิตงาน จะทำการเผาสองครั้ง คือ เผาดิบ (Bisque Firing) และเผาเคลือบ (Glost Firing) เสมอ (มีเผาครั้งที่สามเพื่อตกแต่งร่วมด้วย) ซึ่งสองโรงงานนี้จะไม่ทำการเผาครั้งเดียวอย่างเด็ดขาด ทั้งที่เป็นวิธีที่ประหยัดเชื้อเพลิง ในทางเทคนิคเซรามิกแล้วการเผาสองครั้งเป็นสิ่งที่พึงกระทำที่ถูกต้องแล้ว

ผลิตภัณฑ์เครื่องโต๊ะอาหารของสองโรงงานนี้ มีการพัฒนาแบบเสมอ ริเริ่มลองแบบลักษณะและวัตถุดิบใหม่มีการค้นหาลับสูตรเอง ทดลองเรื่องสัดส่วนและความงาม โดยมีหลักของการออกแบบอยู่ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของเขา การเผาสองครั้งนั้น ในกลุ่มของโรงงานอีกแปดโรงจะมองว่าเป็นการสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงมาก แต่สำหรับสองโรงงานนี้ ผลิตภาพและผลิตผลโดยรวมแล้วมีมูลค่าและคุณค่าที่ดี ชิ้นงานจึงไม่อยู่ในตลาดระดับล่าง และในช่วงวิจัยนี้ ทางโรงงานได้พยายามพัฒนาชุดเครื่องโต๊ะอาหารใหม่ ที่เป็นงานออกแบบอยู่ในตลาดระดับบนและมียี่ห้อ (Brand) เป็นของตนเอง กลุ่มนี้น่าจะเป็นกลุ่มที่สามารถพัฒนาแบบลักษณะไปสู่ตลาดระดับบนได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น นำไปสู่งานออกแบบที่มีสไตล์ มีแบบลักษณะที่ดี มีความงามเป็นเลิศ

กลุ่มที่สอง กลุ่มโรงงานที่มีการพัฒนาแบบลักษณะได้ในระดับปานกลาง มีอยู่สามโรงงาน คือ โรงงานจ๊ะจ๋าเซรามิก โรงงานอุไรวรรณเซรามิกและโรงงานทองแท้เซรามิก การพัฒนาแบบลักษณะในระดับปานกลางในที่นี้หมายถึง โรงงานมีการพัฒนารูปแบบ (Form) อยู่บ้างแต่ไม่มากนัก แต่ที่เห็นได้ชัดคือมีความพยายามคิดสร้างสรรค์กรรมวิธีการผลิต เทคนิค ลูกเล่น ในการตกแต่งงาน การใช้เทคนิคการเคลือบโดยใช้สีแปลกออกไป มีการทดลองรูปทรงที่แตกต่างจากโรงงานอื่นทั่วไป แต่ก็ไม่มากนัก เพราะดูแล้วยจะเป็นแนวทดลองของผู้ผลิตมากกว่า และผลิตตัวอย่างออกมาจำนวนไม่มากเพื่อนำเสนอรูปแบบใหม่ให้กับตลาด แต่แบบทดลองเหล่านี้ยังไม่ได้รับความนิยมจากตลาดมากนักหรือนำไปสู่การผลิตอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องเพราะโรงงานเหล่านี้ยังผลิตชิ้นงานเครื่องโต๊ะอาหารแบบเดิมอยู่จำนวนมากตามที่พ่อค้าคนกลางสั่ง และช่างในโรงงานยังไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากที่คุ้นเคยปฏิบัติมา จึงทำให้แบบที่เจ้าของทดลองออกแบบมานั้นจึงไม่ได้นำไปสู่การผลิตอย่างจริงจังด้วย

ในเชิงของการพัฒนาแบบลักษณะกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะพัฒนาได้ เนื่องจากผู้ประกอบการมีความตื่นตัวและพร้อมที่จะรับความแปลกใหม่ของความรู้วิทยาการและงานออกแบบ ขณะเดียวกันเรื่องของการตลาดกลุ่มนี้สามารถเปิดตลาดเองได้ กลุ่มนี้ไม่เดือดร้อนเรื่องตลาด สังเกตว่ากลุ่มสองนี้มีหน้าร้านเป็นของตนเองทั้งสามโรงงาน การผลิตมีได้มุ่งผลิตเพื่อขายส่งแก่พ่อค้าคนกลางเท่านั้น ผู้ประกอบการยังทำตลาดของตัวเองด้วยเช่น มีความพยายามจะสร้างยี่ห้อเป็นของตนเอง (Brand) จากข้อสังเกตของโรงงานจ๊ะจ๋าเซรามิก เจ้าของโรงงานสามารถพัฒนาด้วยอูบความร้อนที่ไล่ความชื้นแก่แม่พิมพ์เองได้ ซึ่ง สามารถลดต้นทุนในเรื่องของเวลาในการผลิต เพราะแม่พิมพ์สามารถหมุนเวียนมาใช้ได้ตลอด เวลาหรือกรณีของทองแท้เซรามิกผู้ประกอบการมีความคิดริเริ่มจะเขียนสถานะของโรงงานเป็นโรงงานขนาดกลางที่ผลิตเซรามิกสุกตัว สำหรับเครื่องโต๊ะอาหารนั้นทองแท้ยังคงรักษาแบบลักษณะเดิมไว้ แต่ไปมุ่งพัฒนาคุณภาพการผลิตแทน เช่น เนื้อดิน คุณภาพแม่พิมพ์ คุณภาพน้ำเคลือบ การควบคุมเตาเผา เป็นต้น

กลุ่มที่สาม กลุ่มโรงงานที่มีการพัฒนาแบบลักษณะในระดับต่ำ มีอยู่ทั้งหมด 5 โรงงาน ได้แก่ โรงงานพ่อหลวงเซรามิก โรงงานเกียงเซรามิก โรงงานศาลาทองเซรามิก โรงงานยั้งยืนเซรามิกและโรงงานอ้อยใจเซรามิก กลุ่มที่มีการพัฒนาแบบลักษณะต่ำ คือ กลุ่มนี้ไม่ยอมพัฒนาแบบลักษณะใหม่ๆ คุณภาพการผลิตก็ไม่ได้สนใจเทคนิคและความรู้มากนัก เคยผลิตอย่างไรก็ผลิตอย่างนั้น ไม่ได้สนใจรูปแบบ (Style) มากนัก เพียงแต่เน้นจำนวนและความทันต่อเวลาในการผลิตให้พ่อค้าคนกลาง อีกประเด็นหนึ่งคือความประณีตของชิ้นงานจะไม่มากสาเหตุเนื่องมาจากการต้องผลิตจำนวนมากแต่สาเหตุที่สำคัญกว่าก็คือการลดต้นทุนที่เกี่ยวข้องในการผลิต เช่น แม่พิมพ์ก็ใช้เป็นจำนวนมากครั้งตราบใดที่มันยังไม่แตก เพราะฉะนั้นผลก็คือ ภาชนะมีตะเข็บใหญ่มีตำหนิ ซึ่งผู้ผลิตก็ไม่กังวล เพราะสามารถกลบตำหนินั้นด้วย เคลือบได้ หรือการลดต้นทุนในการเผาโดยเผาครั้งเดียว การเผาครั้งเดียวมีผลต่อชิ้นงานเพราะไม่ได้ผ่านการเผาดิบมา

ก่อนอาจทำให้ชิ้นงานเกิดฟองที่ผิวเคลือบได้หรือเคลือบไม่ติดที่ผิวงาน กลุ่มนี้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะมาจากผู้ผลิตที่ผันตัวเองมาจากผู้ขายเซรามิก (พ่อค้าคนกลาง) หรือประกอบอาชีพอื่นมาก่อน แล้วมาสนใจหันมาขายด้านเซรามิก ซึ่งไม่ได้ศึกษาและมีความรู้ทางด้านเซรามิกโดยตรงมาก่อนเลย อาศัยครูพักลักจำ การลองผิดลองถูก หรือไปอบรมเป็นบางครั้งกับศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกส์ ซึ่งบางครั้งก็เกินกำลังของผู้ผลิตเหล่านี้ เนื่องจากเป็นวิชาการเสียมาก เหมาะสำหรับผู้มีพื้นฐานทางเซรามิกมาก่อน ในช่วงที่เก็บข้อมูล ผู้ผลิตเหล่านี้บ่นว่าอยากให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และการปฏิบัติจริงอย่างง่าย ในส่วนเทคนิคและเทคโนโลยีทางการผลิต (ยังไม่รวมถึงประเด็นทักษะการคิดสร้างสรรค์ทางการออกแบบ) ดังนั้น จึงมีผลต่อการผลิตแบบลักษณะของภาชนะเครื่องโต๊ะอาหารของโรงงานกลุ่มนี้อยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นรูปทรงที่มักไม่มีการพัฒนาใหม่ ส่วนหนึ่งมาจากการสั่งผลิตของพ่อค้าคนกลาง ส่วนหนึ่งมาจากการลอกแบบภาชนะที่นิยมต่อๆ กันมาและไปจ้างผู้รับจ้างทำต้นแบบที่มักจะเป็นเจ้าเดียวกัน ซึ่งทำให้ต้นแบบรูปทรงภาชนะมีความเหมือนและใกล้เคียง และด้วยความไม่รู้ทางวิชาการเซรามิกมาก่อน เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุน

ผู้ผลิตในกลุ่มโรงงานนี้มักจะทดลองเรื่องดินและเคลือบเอง หรือหาวัตถุดิบทดแทนซึ่งส่วนใหญ่สังวัตุดิบดินและเคลือบมาจากโรงงานแหล่งเดียวกัน ไม่สามารถปรับสูตรหรือแบบได้มากนัก เมื่อต้องการลดต้นทุน แม้พิมพ์ที่ใช้ในการหล่อขึ้นงานจึงใช้ซ้ำจำนวนมากครั้ง อันมีผลต่อชิ้นงานในเรื่องของความละเอียด ประณีต แต่ในตลาดระดับล่างพวกเขาก็ไม่กังวลและไม่ส่งผลต่อการจำหน่าย ผู้ผลิตในกลุ่มนี้กังวลเรื่องไม่มีพ่อค้าคนกลางมาซื้อมากกว่าหรือราคาแก๊สอันเป็นเชื้อเพลิงหลักที่แพงขึ้นทุกวัน แม้ว่าพวกเขาจะรับทราบเกี่ยวกับการออกแบบรูปทรงใหม่ๆ แต่ก็ยังไม่ส่งผลต่อการออกแบบใหม่หรือผลิตแบบใหม่ๆ เพราะสินค้าที่เป็นภาชนะเหล่านี้ถูกกำกับมาแล้วข้างต้น และเขาผลิตเพื่อขายส่งเป็นจำนวนมากในราคาไม่แพง ไม่มีการระบุยี่ห้อใดบนตัวสินค้า

ข้อเสนอแนะแนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาแบบลักษณะผลิตภัณฑ์เซรามิกในกลุ่มโรงงานขนาดย่อม-จิ๋ว

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาแบบลักษณะผลิตภัณฑ์เซรามิกในกลุ่มโรงงานขนาดย่อม-จิ๋วจากการศึกษาโรงงานตัวอย่างจำนวน 10 โรงงาน พบเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาแบบลักษณะของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ได้แก่ 1) ฐานความรู้ของผู้ประกอบการ 2) ผู้บริโภค/ตลาด และ 3) ค่านิยมของผู้ประกอบการและผู้บริโภค

ฐานความรู้ของผู้ประกอบการ จะเห็นได้ว่า โรงงานที่ถูกจัดประเภทเป็นกลุ่มโรงงานที่มีการพัฒนาแบบลักษณะอยู่ในลักษณะดีมีอยู่ 2 โรงงาน คือ สมบูรณ์เซรามิก กับ ทองศิริเซรามิก พบว่า ผู้ประกอบการทั้งสองโรงงานมีฐานความรู้ทางด้านเซรามิกเป็นอย่างดี จบการศึกษามาทางด้านเซรามิกโดยตรง คือ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และมีการพัฒนาการผลิตเซรามิกมาจากบรรพบุรุษ รุ่นบิดามารดาของตนเองทำให้มีฐานประสบการณ์ในการผลิตเซรามิกอีกทั้งการไปศึกษาทางด้านเซรามิกด้วยเหตุที่ต้องการพัฒนางานของโรงงานของตนเองและมีความตั้งใจจะสืบทอดกิจการต่อมาจากบิดามารดา เมื่อจบการศึกษาจึงได้นำองค์ความรู้มาพัฒนาจากฐานเดิมให้มีแบบลักษณะในระดับสูงขึ้นจนอาจจะสามารถผลิตได้ในระดับโรงงานขนาดกลางต่อไป

พ่อค้าคนกลาง/ตลาด จะเป็นผู้กำหนดแบบลักษณะของผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ของโรงงานขนาดย่อม-จิ๋วสูงมาก ทั้งในเรื่องรูปทรง การเคลือบ สีสัน การเผา ฯลฯ เนื่องจากพ่อค้าคนกลางหรือตลาดต้องคำนึงถึงราคาในการซื้อขาย ระหว่างผู้ประกอบการกับพ่อค้าคนกลาง และระหว่างพ่อค้าคนกลางกับพ่อค้าปลีก หากใช้กระบวนการหรือขั้นตอนในการผลิตที่ซับซ้อนมากจะทำให้ราคาค่าผลิตภัณฑ์จากโรงงานสูงแล้วเมื่อพ่อค้าคนกลางนำไปขายจะทำให้ขายได้ยาก ประกอบกับโรงงานขนาดย่อม-จิ๋วในลำปางขายผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ และพ่อค้าคนกลางเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็นำสินค้าไปขายต่อในตลาดระดับล่าง ซึ่งลูกค้าของตลาดล่างเองมีความต้องการผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองหน้าที่การใช้สอยเท่านั้น ไม่เน้นคุณภาพและความงามมากนัก ทำให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของโรงงานขนาดย่อม-จิ๋วจึงต้องถูกกำหนดขอบเขตการพัฒนาโดยพ่อค้าคนกลางและตลาดเป็นสำคัญ

ค่านิยมของผู้ประกอบการและผู้บริโภค ในเงื่อนไขนี้หมายความว่าผู้ประกอบการและผู้บริโภคยังไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาแบบลักษณะหรือการออกแบบที่แตกต่างจากการผลิตแบบเดิมๆ อันเนื่องมาจากการผลิตแบบเดิมยังทำให้โรงงานอยู่ได้ สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ แม้จะไม่มีรายได้มากนักและรายได้จากการผลิตแบบเดิมสามารถเลี้ยงคนงานและสมาชิกในครอบครัวได้ หากจะต้องพัฒนาแบบลักษณะใหม่อาจจะทำให้ผู้ประกอบการต้องลงทุนเพิ่มเพื่อเพิ่มคุณภาพการผลิต เพิ่มขั้นตอนการผลิต และเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนากระบวนการผลิต ซึ่งกลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มนี้คิดว่าไม่อยากจะลงทุนอีกแล้ว จึงทำให้ไม่เกิดการพัฒนาแบบลักษณะ

ข้อเสนอแนะแนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาแบบลักษณะผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในกลุ่มโรงงานขนาดย่อม-จิ๋ว จากการศึกษารายงานเซรามิกขนาดย่อม-จิ๋ว ผู้ศึกษาเสนอแนะแนวทางพัฒนาได้เป็น 3 แนวทางดังนี้

แนวทางแรก พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ด้านความรู้สองส่วนใหญ่ คือ ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิทยาทางเซรามิกส์ต่างๆ ซึ่งมีความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ส่วนที่สองคือความรู้ในเรื่องแนวคิดการออกแบบ จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการเองมีความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่ แล้วแต่ติดเงื่อนไขเรื่องเวลาและโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ ซึ่งการพัฒนาความเป็นไปได้ในแนวทางนี้อาจจำเป็นต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย โดยเฉพาะหน่วยงานเฉพาะทางซึ่งจังหวัดลำปางเองมีศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกอยู่แล้ว กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรงในทุกระดับเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษา ซึ่งสถาบันการศึกษาเหล่านี้ได้ดำเนินการเรียนการสอนทางด้านเซรามิกอยู่แล้ว บทบาทที่สำคัญของสถาบันการศึกษาเหล่านี้ต้องเปิดโอกาสหรือการจัดการความรู้ให้ถ่ายทอดการเข้าถึงของผู้ประกอบการในโรงงานขนาดย่อม-จิ๋ว และสามารถนำไปปรับใช้ได้ทันที และการจัดการความรู้ทางด้านเซรามิกส์ต้องมีความครอบคลุมในทุกสาย ไม่ว่าจะเป็นด้านวัสดุศาสตร์ ด้านศิลปะและการออกแบบ ด้านวัฒนธรรมและการจัดการ ด้านมานุษยวิทยาและโบราณคดีเซรามิกส์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาฐานความรู้ที่บูรณาการกัน

แนวทางที่สอง สร้างบุคลากรทางด้านการออกแบบ แนวทางนี้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุด แต่อาจจะต้องใช้เวลาในการพัฒนายาวนาน ซึ่งบุคลากรทางด้านการออกแบบเซรามิกนั้นนอกจากจะไปเป็นนักออกแบบและผู้ประกอบการแล้ว ยังช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคทั่วไปให้เกิดสุนทรียภาพและค่านิยมในการบริโภคงานออกแบบ ซึ่งมีผลสะท้อนกลับมาถึงผู้ผลิตให้ผลิตผลงานที่ดีขึ้น ส่วนการพัฒนานักออกแบบในระยะสั้นควรจะจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ด้านการออกแบบเป็นประจำในจังหวัดลำปาง หรือ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการโรงงานขนาดย่อม-จิ๋ว หรือ

นอกจากนี้ การพัฒนาในระยะเวลาอันสั้น เช่น อาจจะมีการรวมตัวกันของผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของกระบวนการผลิต โดยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงงาน หรือเรียกว่า คลัสเตอร์ความรู้ อันเป็นการพึ่งตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาหน่วยงานจากภาครัฐเสมอไป ซึ่งจะให้ความคล่องตัวและยืดหยุ่นมากกว่า

แนวทางที่สาม เปิดโอกาสหรือหาช่องทางให้ผู้ประกอบการโรงงานขนาดย่อม-จิ๋วได้พบเห็นข้อมูล และผลงานออกแบบที่ดี เพื่อเป็นแรงกระตุ้นเร้าและเปิดโลกทัศน์ให้แก่ผู้ผลิต โดยการเข้าถึงข้อมูลและผลงานเหล่านั้นต้องทำได้ง่ายและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากจนเกินไป อันจะไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและแบ่งระดับชนชั้นในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้

แนวทางที่สี่ การสร้างสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ และสังคมที่มีสุขภาวะที่ดีโดยอาศัยงานที่เป็นเซรามิกส์มาช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์เหล่านั้น ซึ่งจะเป็นแรงเสริมต่อคุณภาพชีวิต กระตุ้นความคิดจินตนาการ อันจะส่งผลต่อไปยังการสร้างสรรคงานออกแบบ สุนทรียภาพและการใช้สอยผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่มีการออกแบบมาอย่างพิถีพิถัน

บรรณานุกรม

- กิตติมา อมรทัต. *ความหมายของศิลปะ*. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณา. 2540.
- ชลุด นิยมเสมอ. *องค์ประกอบของศิลปะ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2531.
- ทวี พรหมพฤกษ์. *เครื่องปั้นดินเผาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2523.
- ปรีดา พิมพ์ขาว. *เซรามิกส์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547.
- วิทยาลัยศิลปะ สื่อและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *รายงานฉบับสมบูรณ์ผลการดำเนินการโครงการจัดตั้งศูนย์ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ด้านหัตถอุตสาหกรรมเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง*. 2548.
- วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง. *การศึกษา อาณาบริเวณศึกษา อนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง เล่มที่ 2*. ลำปาง : สหกิจการพิมพ์. 2548.
- วีระจักร์ สุเอียนทรมณี. *ประวัติกรรม : ศิลปะแห่งรูปทรง*, ศิลปกรรมสาร ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2547.
- สมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง. *Lampang Ceramic 2006*. ลำปาง. 2549.
- สุชาติ สุทธิ. *เรียนรู้การเห็น : พื้นฐานการวิจารณ์ทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2535.
- Carswell, John. *Blue & White Chinese Porcelain around the World*. Chicago : Art Media Resources. 2000.
- Casey, Andrew. *20th Century Ceramic Designers in Britain*. Italy : Antique Collectors' Club, 2001.
- Chappell, James. *The Potter's Complete Book of Clay and Glazes*. New York : Watson-Guptill Publications. 1991.
- Cosentino, Peter. *The Encyclopedia of Pottery Techniques*. Singapore : Quarto Publishing. 1992.
- Cushing, Val M. *The Ceramic Design Book*. New York : Lark Books. 1998.
- French, Neal. *The Potter's Directory of Shape and Form*. China : Page one. 2001.
- French, Neal. *The Potter's Encyclopedia of Color, Form and Decoration*. China : Krause Publications. 2003.
- Gilbert, Rita. *Living with Art*. USA : McGraw-Hill. 1995.
- Hopper, Robin. *The Ceramic Spectrum*. USA : Krause Publications. 2001.
- Kim, Jaeyeol. *Handbook of Korean Art*. London : Laurence King Publishing. 2003.
- Lane, Peter. *Ceramic Form : Design and Decoration*. UK : Rizzoli International Publications; Revised edition. 2003.
- Mattison, Steve. *The Complete Potter*. London : Quarto Publishing. 2003.
- Ocvirk, Otto G. *Art Fundamentals : Theory and Practice*. New York : McGraw-Hill. 2006.
- Peterson, Suzanne. *Contemporary Ceramics*. New York : Watson-Guptill Publications. 2000.
- Rawson, Philip. *Ceramics*. Philadelphia : University of Pennsylvania Press. 1984.
- Russell, Stella Pandell. *Art in the World*. USA : CBS College Publishing. 1984.
- Tourtillott, Suzanne J.E. *500 Bowls*. New York : Lark Books. 2003.
- Wallschlaeger, Charles. *Basic Visual Concepts and Principles*. USA : Wm. C. Brown Publishers. 1992.
- Zakin, Richard. *Ceramics : Mastering the Craft*. 2nd Edition. U.S.A : Krause publications. 2001.